

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selonteon painotukset koulutuksen saavutettavuuteen, laatuun ja tasa-arvoon ovat hyvä perusta koulutuksen kehittämiseksi. Selonteossa esitetyt toimenpiteet tarkastelevat koulutusta ja sen kehittämishaasteita lähinnä velvoitteista ja järjestämisedellytyksistä käsin. Työelämää ja yhteiskuntaa merkittävästi muuttavia ilmiöitä on tarkasteltu luvussa 4. Jatkovalmistelussa ne tulisi kytkeä vahvemmin toimenpiteisiin.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Visiona kuvattu tavoitetila luo hyvän pohjan ja arvoperustan koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Syntyvyyden lasku ja väestökehitys tulee muuttamaan nopeasti varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen järjestämisen edellytyksiä. Sivistyksellisten oikeuksien ja lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta on välttämätöntä toteuttaa laaja varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen uudistus. Lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmän kokonaisuudistuksen rinnalla tulee määritellä selkeät ja velvoittavat laatutavoitteet.

Varhaiskasvatuksessa yhdenvertainen mahdollisuus osallistua ja oppia edellyttää riittävää osaamista sekä resurssointia myös lapsen terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemisessa. Henkilöstörakenteen tulee olla tämän palvelutarpeen mukainen.

Varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa tulee saavuttaa sellaiset oppimisen valmiudet, tiedot ja taidot, joilla pärjää toisen asteen opinnoissa ilman kohtuuttomia ponnisteluja. Tämä pitää sisällään riittävän yksilöllisen tuen kaikilla koulutustasoilla- ja asteilla.

Työelämä tietoutta on vahvistettava ja opinto-ohjausta kehitettävä. Suomalaiset työmarkkinat ovat erittäin vahvasti sukupuolen mukaan eriytyneet. Toisen asteen koulutusvalinnoilla on tässä suuri merkitys. Perusopetuksessa tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että nuorilla on riittävän laaja tieto ja ymmärrys työelämän eri toimialoista, ammateista ja niihin johtavista koulutuspoluista.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen on tärkeä punainen lanka ja tavoite toisen asteen koulutuksen kehittämisessä. Jatko-opintomahdollisuuksien tulisi avautua opiskelijoille yhdenvertaisesti riippumatta siitä, onko opiskellut ammatillisessa koulutuksessa vai lukiossa. Ratkaisujen löytäminen edellyttää yhteistä tahtotilaa ja tiivistä yhteistyötä koulutusasteiden välillä.

Opiskelijoiden mahdollisuutta siirtyä ammatillisesta koulutuksesta korkea-asteelle tulee tukea lisäämällä mahdollisuuksia erityisesti kielellisten ja matemaattisten taitojen vahvistamiseen. Tähän liittyen tulee kehittää yhteistyön malleja ammatillisten oppilaitosten ja lukioden välille. Yhtä tärkeää on tukea polkuja suoraan ammatillisesta koulutuksesta työelämään. Yhteisten tutkinnon osien määrän lisääminen kaikille perustutkinto-opiskelijoille saattaisi heikentää ammatillisen koulutuksen houkuttelevuutta hakijoiden keskuudessa, millä olisi vaikutuksia myös työvoiman saatavuuteen.

Opiskelijoiden tuen tarpeisiin tulee panostaa kehittämällä henkilökohtaistamisen menettelyitä sekä panostamalla opinto-ohjaukseen ja opiskelijahuollon palveluihin.

Työelämäyhteistyön vahvistaminen toisen asteen koulutuksessa on keskeinen koulutuksen laadun elementti. Jotta laatu toteutuisi myös työpaikalla tapahtuvassa koulutuksessa, on työpaikoille tarjottava riittävä tuki käytännön ohjaustyöhön. Opettajien työpanosta on tarpeen suunnata enenevässä määrin työpaikalle opiskelijoiden opetukseen ja ohjaukseen.

Suurin osa ammatillisen koulutuksen opiskelijoista on aikuisia. Aikuiset hyödyntävät koko tutkintotarjontaa perustutkinnoista ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin. Tutkintojen tai tutkinnon osien suorittaminen mahdollistaa monelle kehittymisen omassa työssä, uralla etenemisen tai ammatin vaihtamisen. Ammatillisen koulutuksen tehtävä jatkuvan oppimisen mahdollistamisessa tulee tuoda selonteossa vahvemmin esiin. Erikoisammattitutkintoja on tarpeen kehittää niin, että tutkintoihin voisi yhdistää myös korkeakoulujen järjestämiä opintoja. Erikoisammattitutkinnot ovat yksi väylä oman osaamistason nostoon työuran aikana.

Toimijarakenteen tarkastelu on välttämätöntä toisen asteen koulutuksen toimintaedellytysten turvaamiseksi. Tarkastelun keskiössä tulee olla toisaalta koulutuksen saatavuuden turvaaminen eri puolilla maata asuville, mutta erityisesti ammatillisen koulutuksen osalta on huomioitava koulutuksen laajempi tehtävä alueellisen työ- ja elinkeinoelämän kehityksen tukemisessa ja jatkuvan

oppimisen mahdollistamisessa. Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteiden toteutuminen edellyttää, että siitä aiheutuvat kustannukset korvataan koulutuksen järjestäjille täysimääräisesti.

Oppimisympäristöjen digitalisoinnin merkitys on korostunut koronaepidemian aikana ja väestönmuutos korostaa entisestään tarvetta oppimisympäristön monipuolistamiselle. Digitaalisia toimintaympäristöjä ja palveluja rakennetaan vahvasti myös korkeakoulujen toimesta ja osana jatkuvan oppimisen uudistusta. Näiden eri hankkeiden välillä olisi järkevää tehdä yhteistyötä ja etsiä synergiaetuja. Oppimisympäristöjen ja opetuksen digitalisaatiossa on tunnistettava ammatillisen koulutuksen erityispiirteet ja vahvuudet sekä työelämän osaamistarpeet. Keskeistä on myös opetushenkilöstön digipedagogisen osaamisen vahvistaminen.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Selonteossa esitetty tavoite siitä, että 50 prosenttia nuorista aikuisista suorittaisi korkeakoulututkinnon, on oikean suuntainen, mutta ennakointitietojen valossa riittämätön. Tavoite ei myöskään ota riittävästi huomioon työelämän jatkuvaa muutosta, joka vaikuttaa ennen kaikkea työikäisiin. Tavoite osaamistason nostosta tulee ulottaa myös työikäisiin. Oikeus tutkinnon suorittamiseen tulee säilyä myös työuran aikana.

Aloituspaikkamääriin esitetyt lisäykset ovat merkittäviä. Lisäykseen tulee osoittaa tarvittava rahoitus, jotta koulutuksen laatu ja saatavuus voidaan turvata. Ulkomaalaisten opiskelijoiden osuuden kasvattaminen ja Suomeen työllistymisen tukeminen ovat merkittäviä keinoja vastata työelämän osaajapulaan. Opiskelijoiden sujuvaan maahantuloon ja oleskeluoikeuksiin liittyvien kysymysten ohella on kiinnitettävä huomiota erityisesti kielitaidon vahvistamiseen. Kielitaito on monilla toimialoilla edellytys Suomeen työllistymiselle.

Ammattikorkeakoulut ja yliopistot tuottavat työelämään erilaista osaamista. Valmistuneet sijoittuvat hyvin työelämään ja monilla toimialoilla työelämäorientoituneet ammattikorkeakoulututkinnot ja yliopistojen kandidaatti- ja maisteritutkinnot johtavat selkeästi erilaisiin työtehtäviin. Koulutuksen saatavuuden ja tasa-arvon sekä tehokkuuden näkökulmista on oleellista sujuvoittaa opiskelupolkuja korkea-asteen sisällä. Erityistä sujuvoittamista vaativat polut ammattikorkeakoulututkinnosta maisteriksi tai YAMK-tutkinnosta tohtoriksi.

Mahdollisessa tutkintorakenteen tarkastelussa tulee huomioida vahvasti eri toimialojen erilaiset osaamistarpeet ja ammattirakenteet. Ammattikorkeakoulut toimivat lakisääteisen tehtävänsä myötä myös alueellisen työ- ja elinkeinoelämän kehittäjinä. Tutkintokoulutus on TKI-toiminnan ohella keskeinen väline tämän tehtävän toteuttamiseen. Ammattikorkeakouluilla on merkittävä alueiden elinvoimaa ja työllisyyttä vahvistava rooli.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Suomen TKI-rahoituksen taso on kaukana kansainvälisestä kärjestä, ja TKI-tiekartan tavoite tutkimus- ja kehittämispanostusten kasvattamisesta vuosikymmenen loppuun mennessä on kannatettava. TKI-rahoituksen pitkäjänteisyyttä ja ennustettavuutta tulee parantaa, sekä edelleen panostaa voimakkaasti ilmastoystävällisyyteen ja vähähiilisyyteen.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön merkitys on tunnistettu erityisesti osana jatkuvan oppimisen uudistusta keinona edistää niin kutsuttujen aliedustettujen ryhmien osallistumista koulutukseen. Vapaan sivistystyön kautta hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kehittäminen vahvistaa vapaan sivistystyön koulutuksen läpinäkyvyyttä. Sillä voi olla yksilölle merkitystä esimerkiksi tutkinto-opintoihin hakeuduttaessa tai työnhaussa.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Selonteon tulokulma koulutuksen tasa-arvon ja saavutettavuuden kehittämiseen lähtee vahvasti nuorten ikäluokkien koulutustarpeista. Kaksi kolmesta ammatillisen koulutuksen opiskelijasta on aikuisia. Aikuiset ovat korkeakoulutuksen keskeinen kohderyhmä myös tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Aikuisten osallistumista tutkintokoulutukseen tarkastellaan usein järjestelmälähtöisesti ja resurssikysymyksenä työelämän osaamistarpeiden muutosten jäädessä vähemmälle huomiolle. Tosiasia on, että työelämän osaamisvaatimukset kasvavat jatkuvasti. Se haastaa yksilöt kehittämään omaa osaamistaan pitkin työuraa. Työelämä tarvitsee myös aikuisia ammatin vaihtajia. Varsin monella työvoimapula-alalla työtehtävän edellyttämän osaamisen ja pätevyyden hankkiminen edellyttää tutkinnon suorittamista. Tämä tarve tulisi tunnistaa paremmin selonteon toimeenpanon valmistelussa.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Selonteon tarkastelu opetusalan ja erityisesti varhaiskasvatuksen henkilöstön saatavuuden suhteen jää yksipuoliseksi. Varhaiskasvatuksen kelpoisuusvaatimukset täyttävän henkilöstön saatavuutta olisi helppo edistää palauttamalla varhaiskasvatuksen sosionomien kelpoisuus toimia varhaiskasvatuksen opettajana. Alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä tulisi säilyttää nykyinen henkilöstörakenne myös vuoden 2030 jälkeen. Se auttaisi turvaamaan pysyvän ja sitoutuneen henkilöstön varhaiskasvatuksessa sekä varmistamaan riittävän opettajaresurssin yli 3-vuotiaille lapsille.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Opintotuen riittävyyden parantaminen päätoimisen opiskelun mahdollistajana luo hyvän pohjan tuen kehittämiselle. Perustoimeentulon turva on edellytys suunnitelmalliselle ja tuloksekkaalle opiskelulle. Opintotuen kehittämistä ei tule sitoa sosiaaliturvan uudistamiseen aikatauluun, vaan uudistamista pitää voida tehdä tarpeen mukaan. Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen työryhmän toimenpide-ehdotukset opintotuen kehittämiseksi ovat kannatettavia ja tärkeä osa jatkuvaa oppimista koskevien etuuksien tarkastelua.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Selonteossa ehdotetut koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta vahvistavat toimet parantavat monella tapaa myös maahanmuuttajataustaisten oppijoiden koulutukseen pääsyä sekä oppimistavoitteiden saavuttamista. Kielitaidon vahvistaminen on avain moneen maahanmuuttajataustaisten kouluttautumiseen liittyvään haasteeseen. Riittävä kielitaito on opintojen etenemisen, kotoutumisen ja työllistymisen kannalta ensiarvoisen tärkeä ja siksi kotimaisten kielten opetukseen on panostettava vahvasti.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Nousiainen Riina
STTK ry